

Hjortevilt og annet naturmangfold

Og litt om FN's bærekraftsmål 17 - samarbeid

GEIR GAARDER, KONSULENT MILJØFAGLIG UTREDNING

NATURMANGFALDVEKA I VESTLAND 20.01.2023

Miljøfaglig
Utredning

SEBAN

SENTER FOR BÆREKRAFTIG AREAL- OG NATURFORVALTNING

Hva jeg skal snakke om?

- ▶ Hvor viktig det er å trekke inn ulike kompetanse i forvaltningsprosesser
- ▶ Tenke tverrfaglig/helhetlig
- ▶ Naturverdier og arts mangfold knyttet til ulike treslag
- ▶ Hjortedyras påvirkning på skogen
- ▶ Hvordan få en mer bærekraftig hjorteviltforvaltning?

Kronhjort. Foto: Magnus Steinsvåg

Kontakt mellom fagmiljøer?

- ▶ Hjorteviltforvaltninga er nylig utredet
- ▶ Naturmangfoldlova og annet naturmangfold ble bare overfladisk behandlet
- ▶ Hvorfor?
- ▶ Hva er konsekvensene for naturmangfoldet av hjorteviltforvaltninga?

Ferskenpote – sterkt truet almespesialist. Foto: John Bjarne Jordal

Solheim, J. T. & Fagerheim, W. 2022. Fremtidsrettede verktøy for forvaltningen av store ville beitedyr. Notat som oppsummerer arbeidsverksted arrangert i Bergen 24.-26. oktober 2022. Stiftelsen Norsk Hjortesenter. Notat, 26 s.

Virkinger av hjortebeite på trær

- ▶ Alm, barlind og rogn er særlig utsatt, men også ask, selje, osp og furu
- ▶ Unge trær vokser ikke opp
- ▶ Middeldrende trær blir drept
- ▶ Gamle trær blir hardt skadd
- ▶ Vi har fått et stort generasjonsgap og vi får en økende utdøelsesgjeld
- ▶ Nedgang i utmarksbeite, økning i hjortevilt
- ▶ **Hva kan dette bety for artsmangfoldet?**

Aktuell link:

- [Austrheim mfl. 2008](#)

Almetrær drept av hjort.
Foto: John Bjarne Jordal

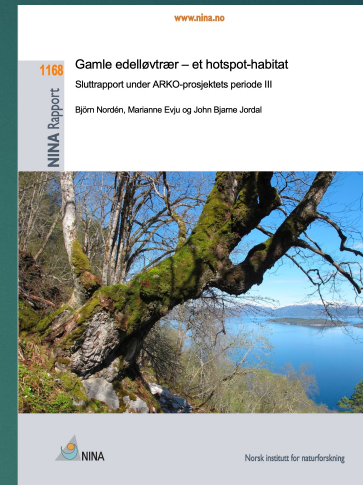
Hjortedyras påvirkning på annet arts mangfold

- ▶ Det er omfattende dokumentasjon av virkningene
- ▶ Mitt foredrag er rett mot hvordan hjortedyr påvirker trær
- ▶ Og i neste omgang alle artene som er avhengig av trærne

Sentrale linker til dokumentasjon:

<https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2594598>

http://www.jbjordal.no/publikasjoner/Hostingskog_2011.pdf

DN - rapport x-2011

Fagrunnlag for Høstingsskoger i Norge

- med sikte på utvelgning til Utvalgt naturtype

Fagrunnlag for trua arter og naturtyper i Norge

Styvingstrær og høstingsskog i Norge,
med vekt på alm, ask og lind

Utbredelse, arts mangfold og supplerende kartlegging i 2011

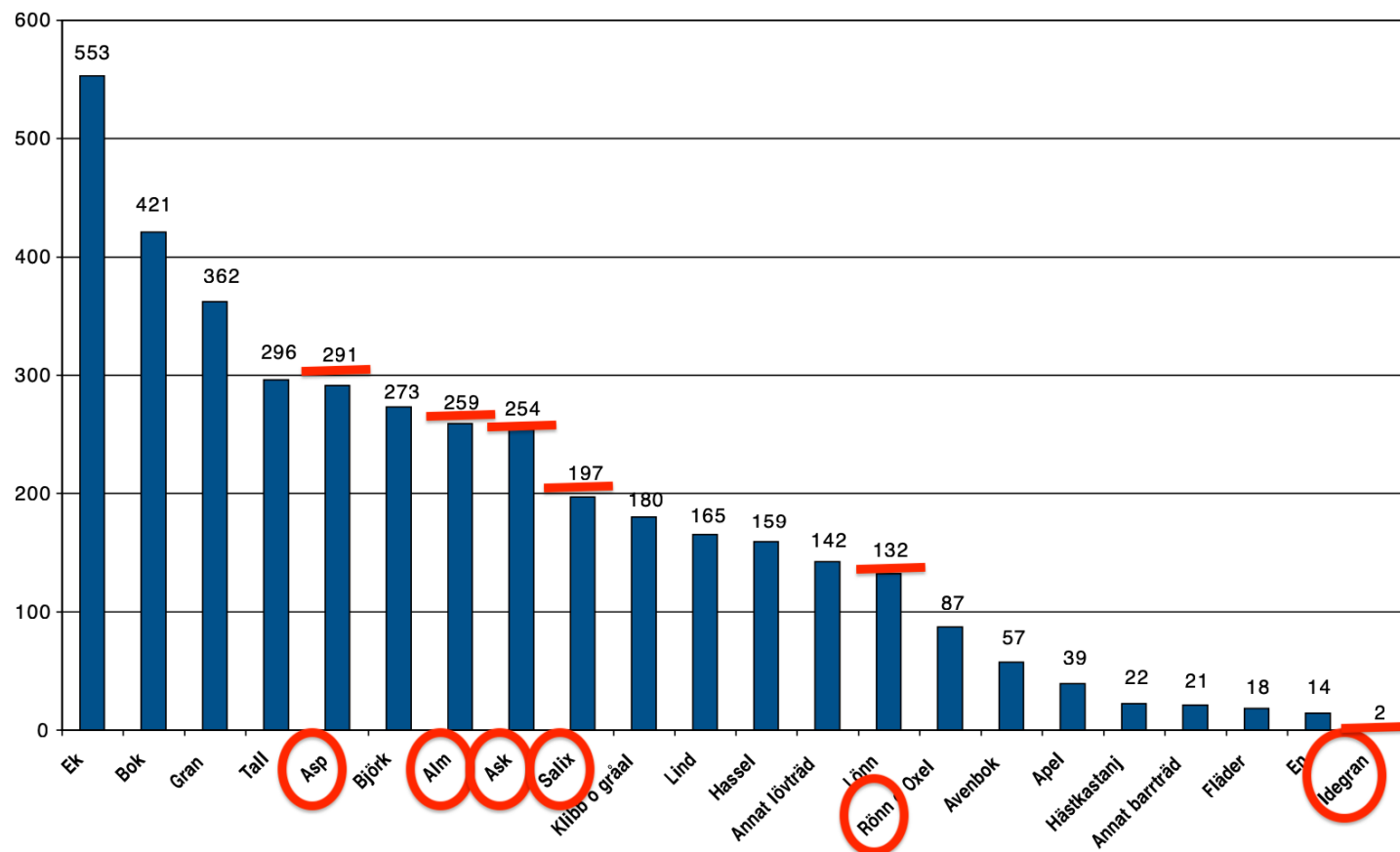
John Bjarne Jordal og Harald Bratli

NINA
Norsk institutt for naturforskning

Rapport J.B. Jordal nr. 4-2012

Rødlistede arter på ulike treslag

Totala antalet rødlistede arter som nyttjar ulike trådslag oavsett ålder eller annan egenskap. 10

Artene er oftest funnet på flere treslag, men de fleste har en favoritt og mange er ganske strengt artstilknyttet

Kilde:
- [Naturvårdsverket 2004](#)

Rogn, osp og selje

- ▶ Ingen av treslagene er rødlistet
- ▶ Særlig utsatt for elgbeite
- ▶ De er stedvis på Vestlandet også mye nedbeitet av hjort, ikke minst rogn
- ▶ Særlig osp er svært artsrik, med et stort mangfold av både sopp, lav og insekter, også av rødlistede og truede arter.
- ▶ Rogn er rik på truede lav i Vest-Norge, lite av andre arter
- ▶ Selje kan være rik på truede lav, særlig i østlige områder, samt har noen få rødlistede insekter og sopp

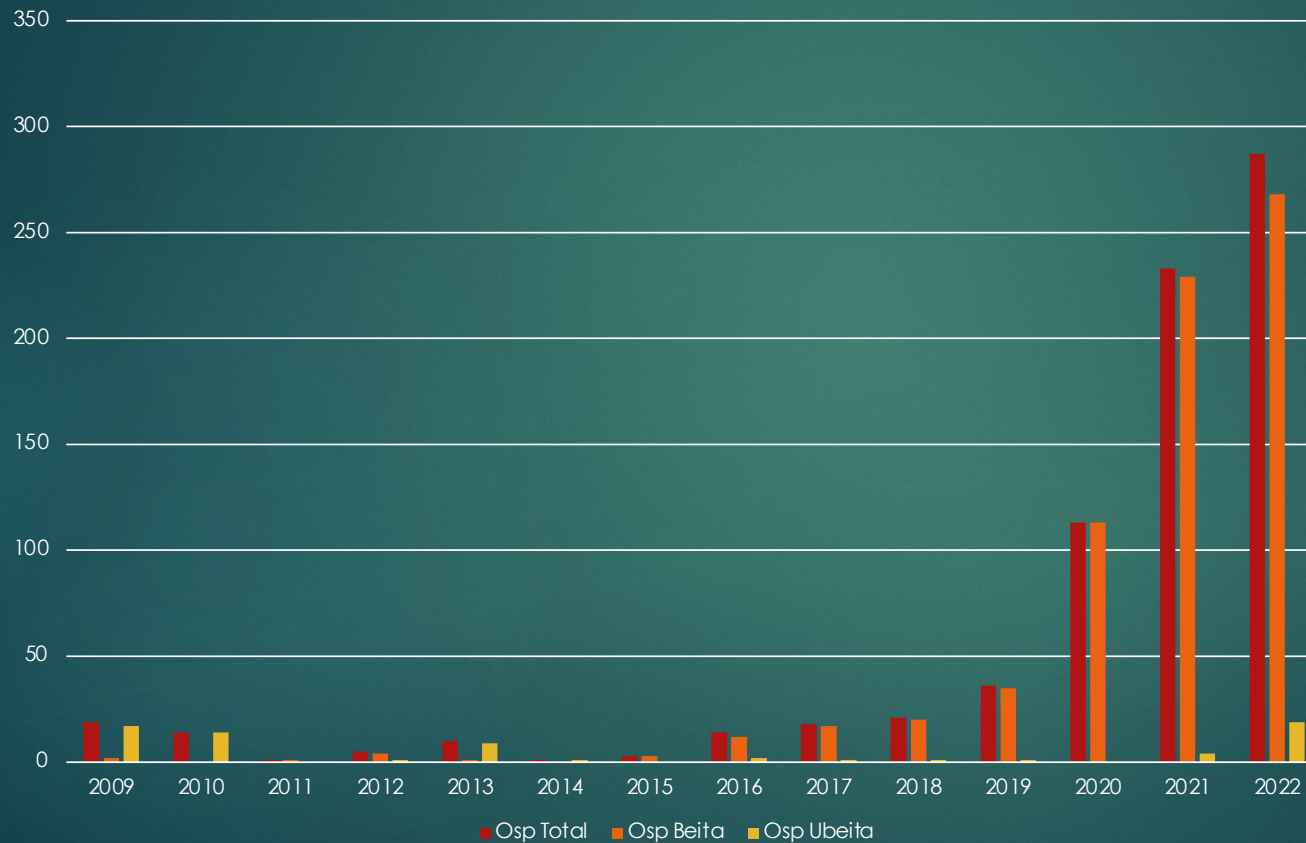

Grov rogn drept av hjort i Rydalen, Luster

Hjortebeiting av osp på Tingvoll

Antall osp under 1m

Foryngelsen er egentlig god, men ikke noe vokser opp

Kilde:
NIBIO sine forsøksfelt på Tingvoll
Lande, upublisert

Rødlistevurdering av arter på rogn, osp, selje

Avbarket osp i Bleia naturreservat, Lærdal

Trønderflekklav (EN) på rogn

Linker - rødlistevurdering av lav generelt og av trønderflekklav

- <https://artsdatabanken.no/rodlisteforarter2021/Artsgruppene/lav>
- <https://artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/7065>

Barlind

- ▶ Rødlistet som sårbar VU, dvs. en truet art
- ▶ Hjortebeite er hovedtrusselen
- ▶ Et par arter virker sterkt knyttet til treslaget
- ▶ Barlind kan bli ekstremt gammel, om den får stå i fred

Link

<https://artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/29488>

Barlind. Foto: Bjørn Harald Larsen

Barlind og hjort – noen eksempler

- ▶ Holtan (2001) advarte alt i 2001 om at hjorten kunne utrydde barlinda fra Møre og Romsdal
- ▶ Sandvikbotn naturreservat i Kinn kommune, opprettet for vern av barlind, men alle yngre og mange gamle trær var drept av hjort i 2009
- ▶ Store skader på gamle barlindtrær på Varaldsøyna etter hard snøvinter for hjorten

Linker

https://www.nhm2.uio.no/botanisk/nbf/blyttia/venter/2001-04_197-205.pdf

<https://www.statsforvalteren.no/contentassets/dfb884b54bfd453ab0b539b499005747/2-2012-forvaltningsplan-sandvikbotn-naturreservat-med-vedlegg.pdf>

Hardt skadd og drept barlind av hjort i Sandvikbotn

Alm

- ▶ Rødlistet som sterkt truet EN i 2021 – oppgradert fra 2015
- ▶ Norge har er internasjonalt ansvar for å bevare grov alm med tilhørende arter
- ▶ Rødlistet som kritisk truet CR i Sverige
- ▶ Livsmiljø for et stort antall truede arter
- ▶ Generasjonsgap/forgubbing av alm truer artene

Skader på alm i Småvollen naturreservat, Sunndal kommune. Foto: Mathilde N. Lorentzen

Rødlistervurderingen

- ▶ Hjortebeite er hovedtrusselen
- ▶ - og begrunnelsen for skjerpet status
- ▶ Almesyke på Østlandet
- ▶ Konkurransen med platanlønn mulig trussel

Link:

<https://artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/23262>

Almeli (lys grønt) ved Hesthamran i Sunndal kommune.

Foto: John Bjarne Jordal

Almen sin betydning for andre arter

- ▶ Et svært artsrikt treslag
- ▶ Mye lav og sopp, men også en del insekter
- ▶ Vest-Norge er viktig, ikke minst Indre Sogn (særlig Luster) og Indre Nordmøre (Eikesdalen)

Linker

<http://www.jbjordal.no/publikasjoner/Ulmus-Gaarder-Hofton-Jordal.pdf>

<https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2594598>

Safransnyltepute i Sunndal kommune.
Foto: Mathilde N. Lorentzen

Skarlagenskjermesopp i hul, gammel alm, Drægnismorki-Yttrismorki naturreservat, Luster. Arten er sterkt truet. Foto: Mathilde N. Lorentzen

Hvorfor og hvordan få en mer bærekraftig hjorteviltforvaltning?

Taggblåskinn (NT). Vokser særlig på alm og hassel. Foto: John Bjarne Jordal

Hjorteskader i Sunndal kommune.
Foto: John Bjarne Jordal

Hjorteviltforskrifta

Lov om naturens mangfold (naturmangfoldloven) og lov om jakt og fangst av vilt (viltloven) setter rammene for forvaltning av hjortevilt i Norge.

Formålsbestemmelsen i viltloven, «Viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares», danner sammen med **forvaltningsprinsippene i naturmangfoldloven (§§ 4–14)** en solid basis og rettesnor for forvaltningen.

Link

<https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M478/M478.pdf>

Naturmangfoldlova sine forvaltningsmål

§ 5. (forvaltningsmål for arter)

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

Beiteskader på alm i Sunndal kommune.
Foto: Mathilde N. Lorentzen

Naturmangfoldlova sine prinsipper for offentlig beslutninger

§ 8. Kunnskapsgrunnlaget

§ 9. Føre-var-prinsippet

§ 10. Økosystemtilnærming og
samlet belastning

Styvet alm antatt drept av hjortegnag.
Eikesdalen. Foto: John Bjarne Jordal

Praktiske forvaltningsråd

- ▶ Målrettet, tilstrekkelig høyt uttak er det som nytter på sikt
- ▶ Gjerde inn spirer og unge trær i en overgangsperiode
- ▶ Større trær med hjorteskader bør beskyttes med plastnetting

Kilder:

Vatne, S., Olsen, O. og Larsen, P.G. 2022. Trua arter og mikrosopper i lavlandsskoger i Vestland. Økolog Vatne Rapport 3-2022 <https://www.økologvatne.no/wp-content/uploads/2022/03/OV-6-2021.-Lavlandsskog-Trondelag.pdf>

Vatne, S., Gaarder, G. og Jordal, J. B. 2021. Generelle skjøtselsråd for edelløvskog med hassel i Skogset-Seljevika i Eikesdalen. Miljøfaglig Utredning rapport 2021-59. 31 s. + vedlegg. ISBN 978- 82-345-0227-9.

Plastnetting rundt alm
Foto: Liv Byrkjeland

Metodiske forvaltningsråd

Hvilken overføringsverdi har disse perspektivene i hjorteviltforvaltningen?

- ▶ Når det foreligger interessekonflikter: Få alltid med (kompetente) representanter for de ulike interessene i viktige prosesser
- ▶ Sørg for at ingen interesser blir for dominerende, og/eller klarer å marginalisere/mobbe ut andre
- ▶ Etabler gode, uavhengige(!) kontrollrutiner

Netting rundt barlind
Foto: Ragni Nordås

Kommunene sitt ansvar

- ▶ Hjorteviltforvaltningen skal være i tett dialog med berørte interesser
- ▶ Grupper og interesser som ikke kan delta direkte, skal få medvirke på andre måter
- ▶ Kommunene skal minimere konflikten med andre interesser, inkludert naturmangfold
- ▶ Kommunens mål skal bidra til ivaretagelse av naturmangfoldet
- ▶ Forvaltningsprinsippene i kapittel II i naturmangfoldloven skal danne et grunnlag for forvaltningen

Kilde:

Miljødirektoratet 2016. Forskrift om forvaltning av hjortevilt – med kommentarer. Veileder M-478. 53 s. + vedlegg.

Hvorfor er ikke fagfolk med kompetanse på naturmangfoldet trukket aktivt inn i hjorteviltforvaltningen?

Kunnskapen om konsekvensene av de store hjorteviltbestandene har vi hatt i minst 20 år nå.

Grov alm som hjorten er i ferd med å ta knekken på, i Fortunsdalen i Luster

